

8. Омеляненко В. Л., Мельничук С. Г., Омеляненко С. В. Педагогіка: навч. посібник. Кіровоград, 2000.

УДК 37.091.12:005.963(477)

Когут О.І.

кандидат філологічних наук, доцент,
заступник директора з науково-педагогічної, навчальної роботи та інформаційно-комунікаційних технологій ТОКІППО
oi.kogut@ippo.edu.te.ua

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА: ВИКЛИКИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність теми. Засадничі основи освітніх змін, що визначені Концепцією «Нова українська школа», пояснюють ідеологію перетворень в освіті, закладених у ЗУ «Про освіту», який було ухвалено у вересні 2017 року, ЗУ «Про повну загальну середню освіту», який набрав чинності 18 березня 2020 року. У лютому 2018 року Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти, а 30 вересня 2020 року – Державний стандарт базової середньої освіти.

Державні стандарти визначили мету та принципи освітнього процесу в закладах середньої освіти, окреслили загальну характеристику змісту навчання, пояснили вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їхнього оцінювання. Ці документи побудовані за однаковими підходами і принципами, що забезпечує наступність при переході з початкової ланки до базової школи. У нових державних стандартах немає поділу на предмети, натомість визначені освітні галузі, тим самим розширені можливості для реалізації міжпредметної інтеграції. У документах чітко визначені ключові компетентності, якими повинні оволодіти школярі, та наскрізні уміння.

Новий зміст освіти, заснований на інтеграції та формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації зростаючої особистості у суспільстві, педагогіка, що ґрунтується на партнерстві, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі – це ключові питання Нової української школи, які покликані зупинити негативні тенденції та перетворити українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України.

Однак усі перетворення, зазначені у нормативно-правових документах, не можливі без вчителя як рушія змін в освіті. «Учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому одним із головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що наша мета – сприяти його професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус», – зазначено на сайті МОН України [1].

Виклад основного матеріалу.

В умовах сьогодення вже кожен вчитель (не лише початкових класів) повинен був замислитися над тим, які зміни принесе впровадження концепції Нової української школи, які виклики постануть перед ним, та як він повинен змінитися, аби бути успішним у ній.

У Тернопільській області вже четвертий рік успішно здійснюється експериментальна робота на тему «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 13.07.2017 р. № 1028) з упровадження основних положень Концепції Нової української школи. У рамках впровадження Нової української школи 4 заклади загальної середньої освіти області беруть участь у Всеукраїнському експерименті, ще один клас пілотної школи та одна школа є учасниками експерименту регіонального рівня. Загалом в експерименті задіяні 11 класів (288 учнів).

У квітні 2021 року розпочався новий інноваційний проєкт всеукраїнського рівня за темою «Розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.04.2021 р. № 406).

МОН України організувало повну перепідготовку вчителів початкової школи. Зокрема, в областях були проведені очні сесії для педагогів НУШ, які відбувалися на базі інститутів післядипломної педагогічної освіти. Окрім того, працювали в регіонах сертифіковані тренери НУШ. Мета такого кроку – зробити так, щоб усі вчителі Нової української школи володіли сучасними практиками, технологіями, методиками, формами і методами роботи на засадах інноваційних освітніх підходів.

У Тернопільському ОКІППО за період впровадження Нової української школи в початковій ланці успішно проводилося підвищення кваліфікації педагогічних працівників у новому форматі, зокрема були підготовлені:

- регіональні тренери педагогів щодо впровадження Концепції «Нова українська школа» в закладах освіти області – 50,
- супервізори – 50,
- учителі початкових класів – 3887,
- учителі іноземних мов, які навчають учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти – 1098,
- асистенти учителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням – 671,
- фахівці ІРЦ – 67,
- директори, заступники директорів з навчально-виховної роботи у початкових класах – 745,
- директори, заступники директорів з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи, які є учасниками експериментів – 22,
- учителі початкових класів з питань використання ігрових технологій та діяльнісних методів навчання – 2021.

Всього: пройшли навчання **8 611** педагогічних працівників.

Типова освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників (затверджена наказом МОН України від 15.01.2018 № 36) визначила вимоги до вчителя початкової ланки насамперед відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням КМУ від 14.12.2016 № 988. В освітній програмі були визначені індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості вчителя, яких він має набути для успішного виконання стратегічної мети й завдань реформування початкової освіти. У вчителя початкових класів НУШ повинні бути сформовані базові компетентності: професійно-педагогічна, соціально-громадянська, загальнокультурна, мовно-комунікативна, психологічно-фасилітативна, підприємницька, інформаційно-цифрова. Логічним завершенням діалогу щодо вимог до рівня кваліфікації вчителя стало затвердження Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства професійних стандартів за трьома вчительськими професіями (наказ №2736 від 23.12.2020 року): вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти, вчитель закладу загальної середньої освіти та вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста). «Професійний стандарт розроблено МОН спільно з Українським інститутом розвитку освіти за участі вчителів і директорів шкіл, фахівців, які здійснюють підготовку вчителів, підвищення їхньої кваліфікації та проводять сертифікацію вчителів, а також за підтримки проєктів «Навчаємось разом» і «Професійний стандарт вчителя нового покоління і кращі НУШ технології: у взаємодії між академічними спільнотами університетів і вчителями-практиками». Професійний стандарт погоджено Національною академією педагогічних наук України та Профспілкою працівників освіти і науки України» [2]. Цей документ остаточно визначив загальні (громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька) і професійні компетентності вчителя (мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя). Окрім цього, визначено перелік трудових функцій педагога. Професійний стандарт дозволяє вчителям визначати чіткі орієнтири власного професійного розвитку, запобігає ризикам необ'єктивного оцінювання професійних компетентностей вчителів під час їхньої атестації та сертифікації. Ці документи лягли в основу освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розроблених у ТОКІППО.

У Тернопільському ОКІППО створено сучасну навчальну аудиторію, де максимально зібрали всю дидактику класу НУШ, створили новий освітній простір, організували відкриту бібліотеку нових підручників і посібників та методичних напрацювань учителів-новаторів. До читання лекцій та проведення тренінгів, майстер-класів, воркшопів, круглих столів, практичних занять активно залучаються науковці, учителі, які вже проявили себе справжніми новаторами та реформаторами початкової освіти. Функціонує виставка кращих

творчих робіт вчителів Нової української школи «Скарбниця педагогічної творчості». Підготовлено методичні рекомендації щодо оцінювання, дистанційного та коригуючого навчання. Надаються консультації щодо організації навчання, реалізації модельних програм та вибору навчально-методичного забезпечення. Постійно діє Інтерактивна школа майстерності вчителя пілотного класу, під час якої розглядаються актуальні питання організації освітнього процесу в школах; проводяться майстер-класи та зустрічі з авторами підручників та НМК; здійснюється обмін досвідом між вчителями. Систематично забезпечується науково-методичний супровід апробування навчальних матеріалів у початкових класах експериментальних шкіл.

Логічним продовженням цієї роботи повинна стати підготовка вчителів до впровадження Державного стандарту базової середньої освіти, яка розпочнеться восени 2021 року. Документ, який містить опис компетентнісного потенціалу та вимоги до обов'язкового навчання учнів у 9-ти галузях освіти, в якому окреслено ключові компетентності, якими мають оволодіти школярі після закінчення кожного з двох циклів – адаптаційного (5-6 класи) і базового предметного навчання (7-9 класи), та наскрізні вміння, повинен був зацікавити педагогічну спільноту ще на стадії обговорення, оскільки він є визначальним для їхньої професійної діяльності. Гостра дискусія, що розгорнулася навколо нього, та Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, засвідчила велику увагу з боку батьків та громадськості, а також активну позицію вчительства щодо майбутніх змін у базовій середній освіті.

В умовах сьогодення відбуваються активні процеси щодо розробки модельних навчальних програм, які визначають орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання, зміст предмета або інтегрованого курсу та види навчальної діяльності учнів у базовій середній школі. Після здійснення їх експертизи, при позитивному висновку, модельні програми отримують гриф МОН України. Обґрунтовано правильним є рішення про проведення експертизи інтегрованих курсів кількома комісіями відповідно до того, які предмети й освітні галузі охоплюють ці курси. Під затверджені модельні програми вже будуть створюватися підручники, при чому обов'язково потрібно буде зазначити під яку саме програму вони написані.

Впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти передбачає створення в закладі загальної середньої освіти освітньої програми на основі модельних та Типової освітньої програми. Саме в ній заклади загальної середньої освіти повинні проявити академічну автономію в конструюванні змісту й організації освітнього процесу. У модельній програмі не повинна вказуватися кількість годин на вивчення предмета чи курсу, щоб залишити можливість школі вирішувати щодо максимальної/мінімальної кількості годин, у зв'язку з цим педагогічним працівникам потрібно буде самостійно логічно вибудовувати поданий зміст у визначеній закладом кількості годин.

Висновки. Вчитель Нової української школи, який отримав академічну свободу, повинен навчитися вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію

кожного учня, реалізуючи право на вільний вибір підручників, методів, стратегій, способів і засобів навчання. Педагогіка партнерства, особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, діяльнісні способи навчання, постійна робота в інформаційному середовищі, розв'язання складних психолого-педагогічних проблем, готовність працювати, виконуючи нові ролі в освітньому процесі: консультанта, модератора, супервайзера, коуча, тьютора, фасилітатора, – все це потребує змін у підготовці вчителів у закладах вищої освіти та підвищення кваліфікації вчителя на нових засадах відповідно до вимог Концепції НУШ та професійних стандартів.

Література

1. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
2. Затверджено профстандарт вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти і вчителя з початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti>.

УДК 378.1:373.06

Колбакова Т. С.

викладач фахових методик початкового навчання
КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради
tatkolbakova@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми. Реформування освітньої галузі спрямовано на розвиток у випускників вищих педагогічних навчальних закладів фахових компетенцій, самостійності та активності на шляху нового творчого потенціалу. Формування в майбутніх вчителів початкових класів соціально-педагогічної компетентності вважають на сьогодні одним із пріоритетних завдань фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо формування професійної компетентності сучасного педагога висвітлювалось у роботах відомих педагогів і психологів: Є. Барбіна, О. Савченко (проблема професійної підготовки вчителя); Т. Ільїна, Н. Кузьміна, В. Маслов, В. Сластьонін та ін. (проблема розвитку професійно значущих якостей особистості педагога) та ін. Проблему соціально-педагогічної компетентності вивчали такі науковці як Н. М.Бібік, Л. С.Ващенко, С. У.Гончаренко, К. В. Корсак, О. В. Овчарук, О. І.Пометун, С. А. Раков, О. Я. Савченко та інші.

Бібік Н. М. розглядає соціально-педагогічну компетентність як єдність знань, умінь, здібностей, а також готовність діяти в складній ситуації й розв'язувати професійні завдання з високим рівнем невизначеності; здатність і